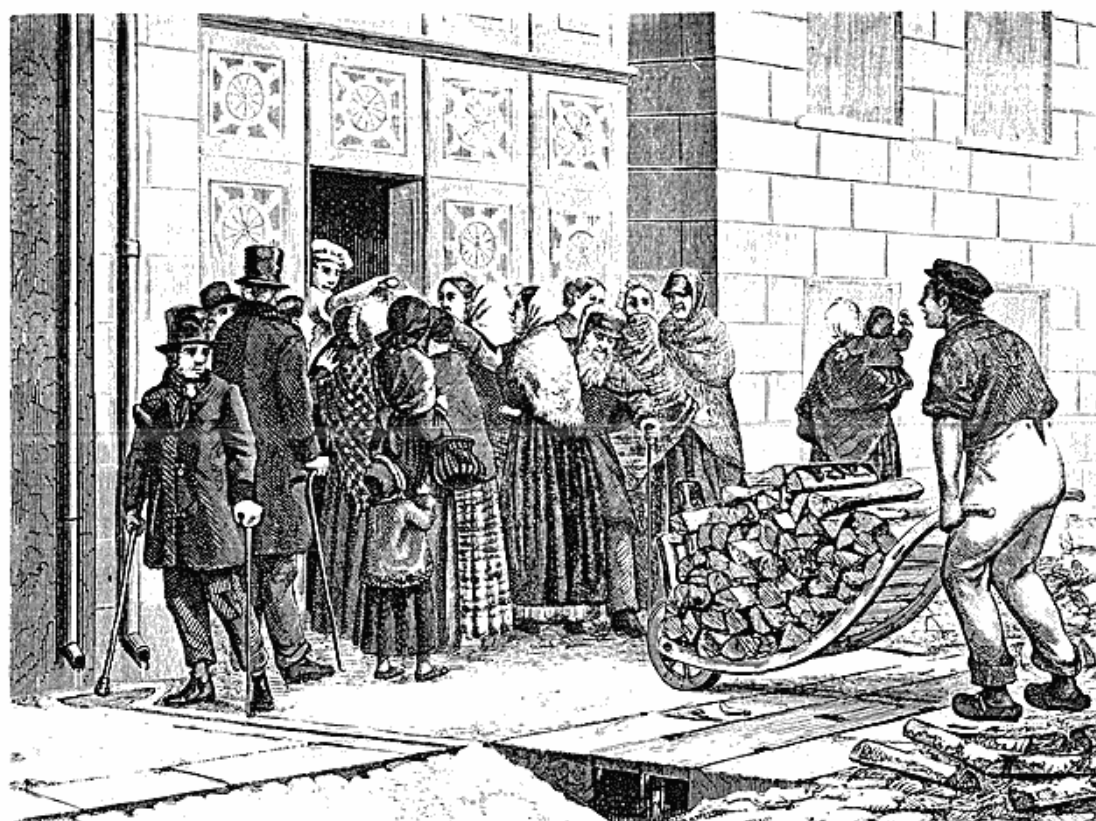
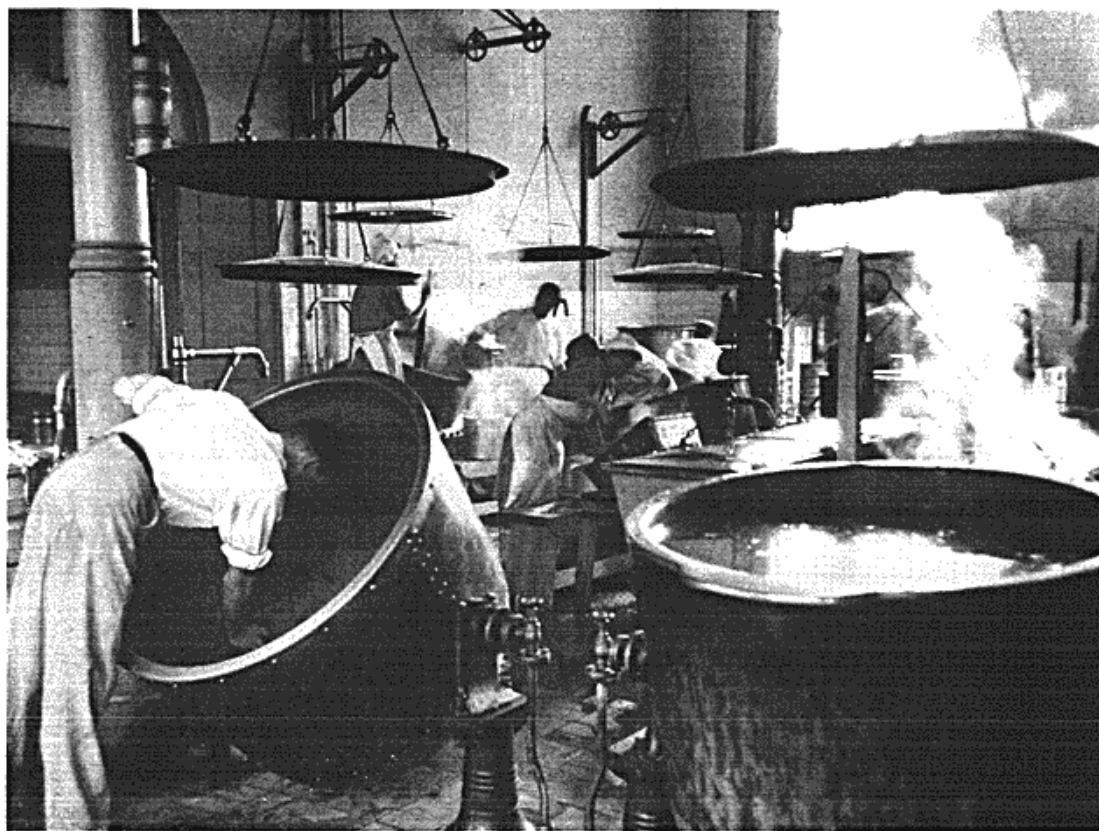

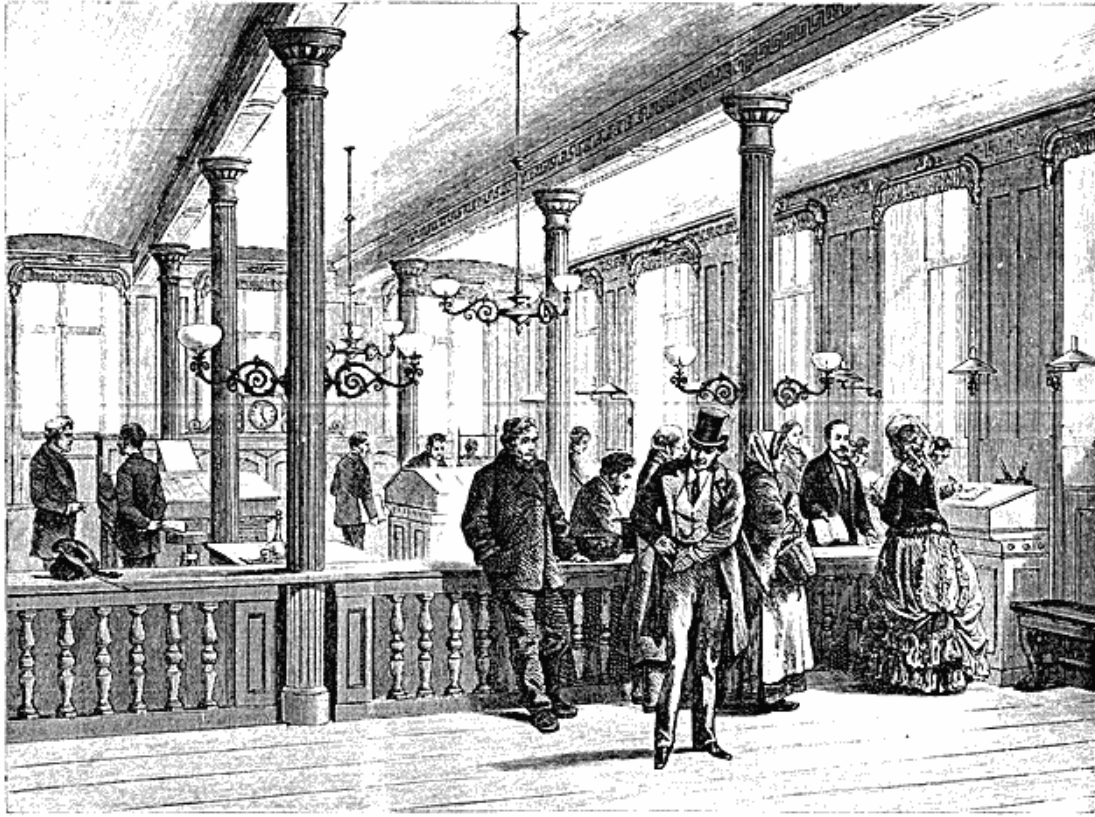
Billedmaterialet på de følgende sider er udvalgt og kommenteret af Svend Aage Hansen. Billederne fra begyndelsen af 1870'erne er taget fra Illustreret Tidende. Slots-holmsgade er fotograferet i oktober 1972 af Niels Elswing. De øvrige billeder fra nutiden er udvalgt fra Politikens Presse Foto.

1870. Brøduddeling til fattige. Den illustrerede situation skildrer brøduddelingen hos en af byens bagere. Flere af disse havde for skik »på en bestemt dag i ugen at uddele det gamle brød, som ikke er blevet solgt, til de fattige«. »Inden solen endnu har vakt livet i gaderne«, fortæller den oprindelige billedtekst, »kan man se de sammenkrobnede skikkelser komme humpende med eller uden krykker i den klamme morgentåge«.

1972. Køkkenet, De gamles By i København. Billedet illustrerer kun et enkelt lille udsnit af vore dages vidt-forgrenede sociale system, hvis differentiering påbegyndtes med Estrups socialreform i 1890'erne. 1970'ernes socialreform, som sætter ind, efter at væsentligt større andele af samfundets ressourcer i det foregående tiår er reserveret sociale formål, sigter navnlig på at opbygge en ny, klientvenlig struktur i den sociale forvaltning.

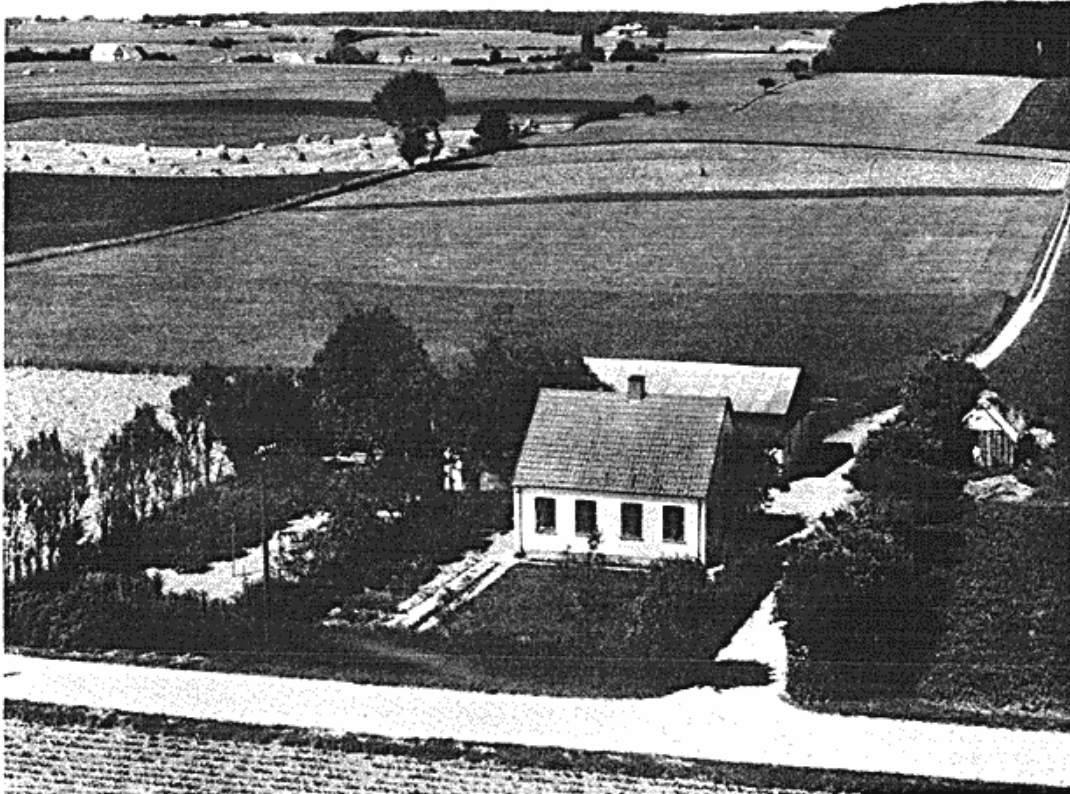
1870. Forretningslokale i Sparekassen for København og Omegn. Dette pengeinstitut fyldte da 50 år og havde i løbet af 1860'erne været inde i en stærk fremgang. Derfor købtes ejendommen på hjørnet af Store og Lille Helliggejtstræde (nu Valkendorfs-gade og Niels Hemmingsens-gade) og senere den lige overfor beliggende ejendom. Dette sidste sted indrettedes det store og rummelige ekspeditionslokale, som her findes afbildet, og som blev taget i brug 1868.

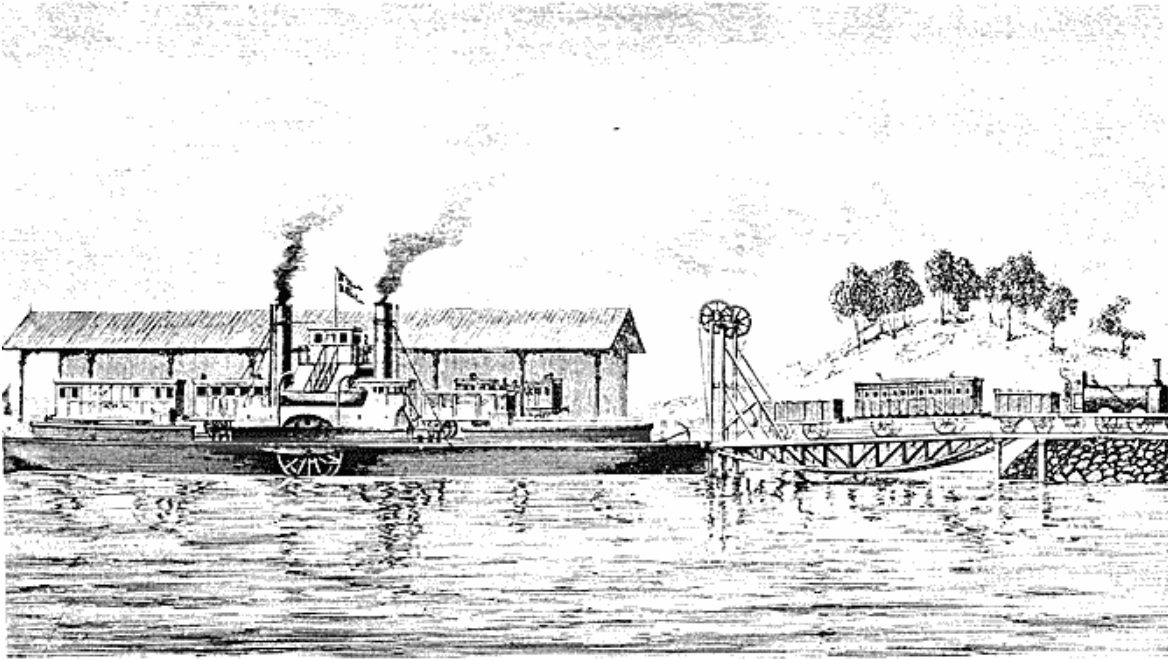
1972. Kontorlandskab, Landmandsbanken. Ekspansionen hos pengeinstitutterne har ikke været mindre kraftig end i 1870'erne. Indførelse af lønkonti og udbredelse af checksystemet har i de senere år gjort stadig bredere udsnit af befolkningen til kunder i banker og sparekasser. Masseekspeditionerne har ført til en voksende anvendelse af EDB-teknik og andre former for hjælpemidler ved ekspedition og bogføring. Præget af effektiv teknik har i nogen grad afløst prestigepræget.

1872. Glatteupgården ved Skive. Billedet viser en uanse-
lig gammel hedegård, et eksempel på de dårligt byggede
bondegårde, der omkring 1870 var ved at forsvinde til
fordel for nye grundmurede bygninger. Den ledsagende
tekst i »Illustreret Tidende« giver udtryk for, at »de fleste
sjællandske, for ikke at tale om fynske, gårdmænd er
kommet så vidt, at de ville betakke sig for at bo i en
sådan gård.«

1972. Husmandsbruget på vej ud. Det typiske danske husmandsbrug, hvis udvikling dansk jordpolitik siden 1899 på forskellig vis har begunstiget, er blevet offer for det sidste tiårs økonomiske udvikling. Brugstypen har under den tiltagende industrialisering ikke kunnet yde en rimelig aflønning for arbejdsindsatsen. I løbet af 1960'erne er 47.000 ejendomme under 10 ha nedlagt eller sammenlagt med andre brug. Det er mere end det dobbelte af det antal, som siden 1899 er oprettet gennem stats-tilskud.

1872. Dampfærgen »Lillebælt«. Denne første danske dampfærge, bygget i Newcastle »hos de herrer Wigham, Ricardson & Co.«, indsattes 1872 til besørgelse af transporten over Lillebælt mellem Fredericia og Strib. Færgen var en hjuldampers med et jernbanespor langs midten af dækket, på hvilket spor seks jernbanevogne kunne være opstillet. Først 1883 indsattes dampfærger på Storebælt og ikke før 1892 på Helsingør–Helsingborg overfarten.

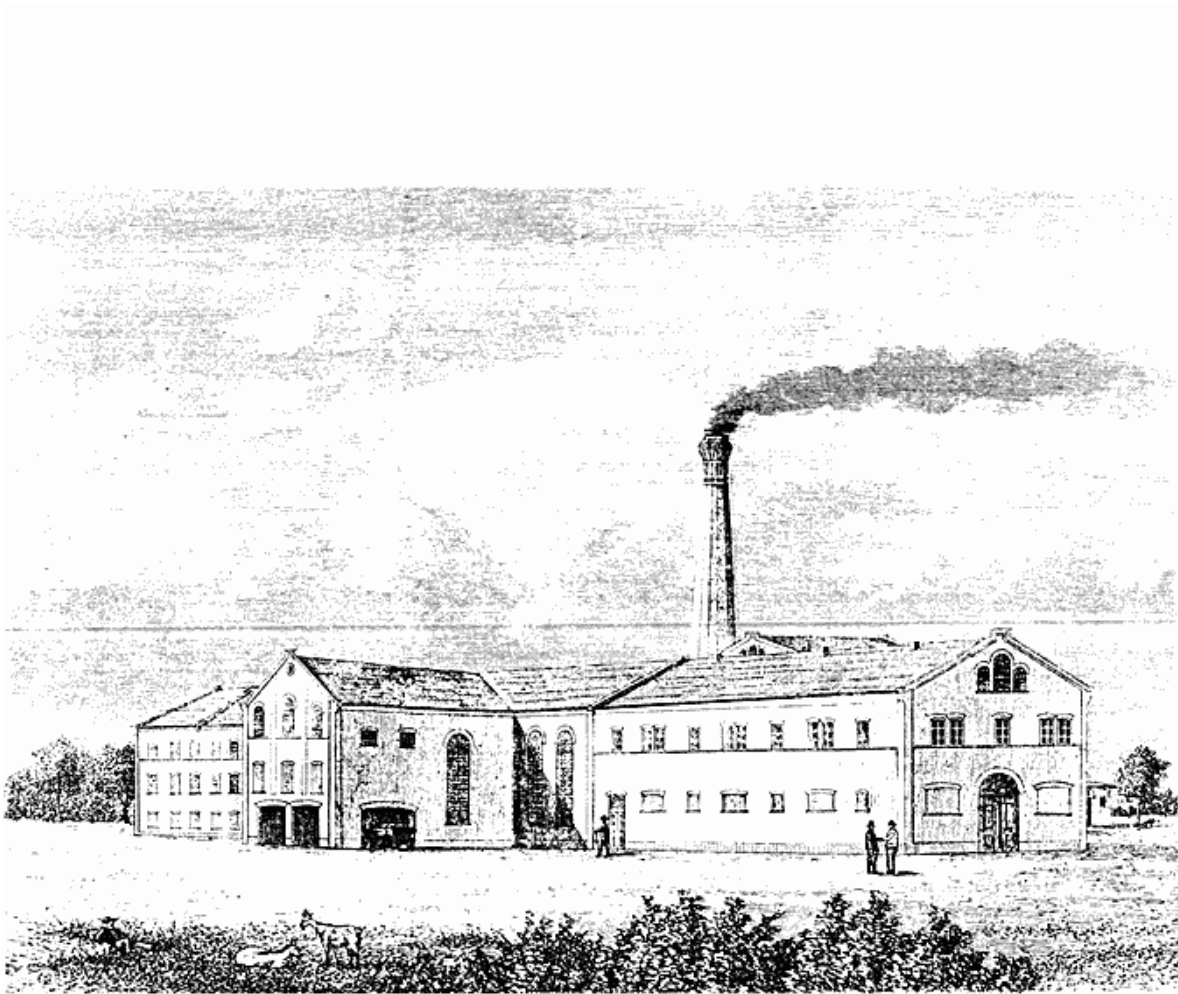
1972. Broerne over Lillebælt. Færgerne over Lillebælt standsede 1935, da den første kombinerede vej- og jernbancbro toges i brug. Begivenheden indledte en hel serie af brobygninger, som lettede og fremmede trafikken mellem landsdelene. Efterkrigstidens stærkt voksende trafikbehov nødvendiggjorde bygning af en supplerende vejbro, der toges i brug 1970.

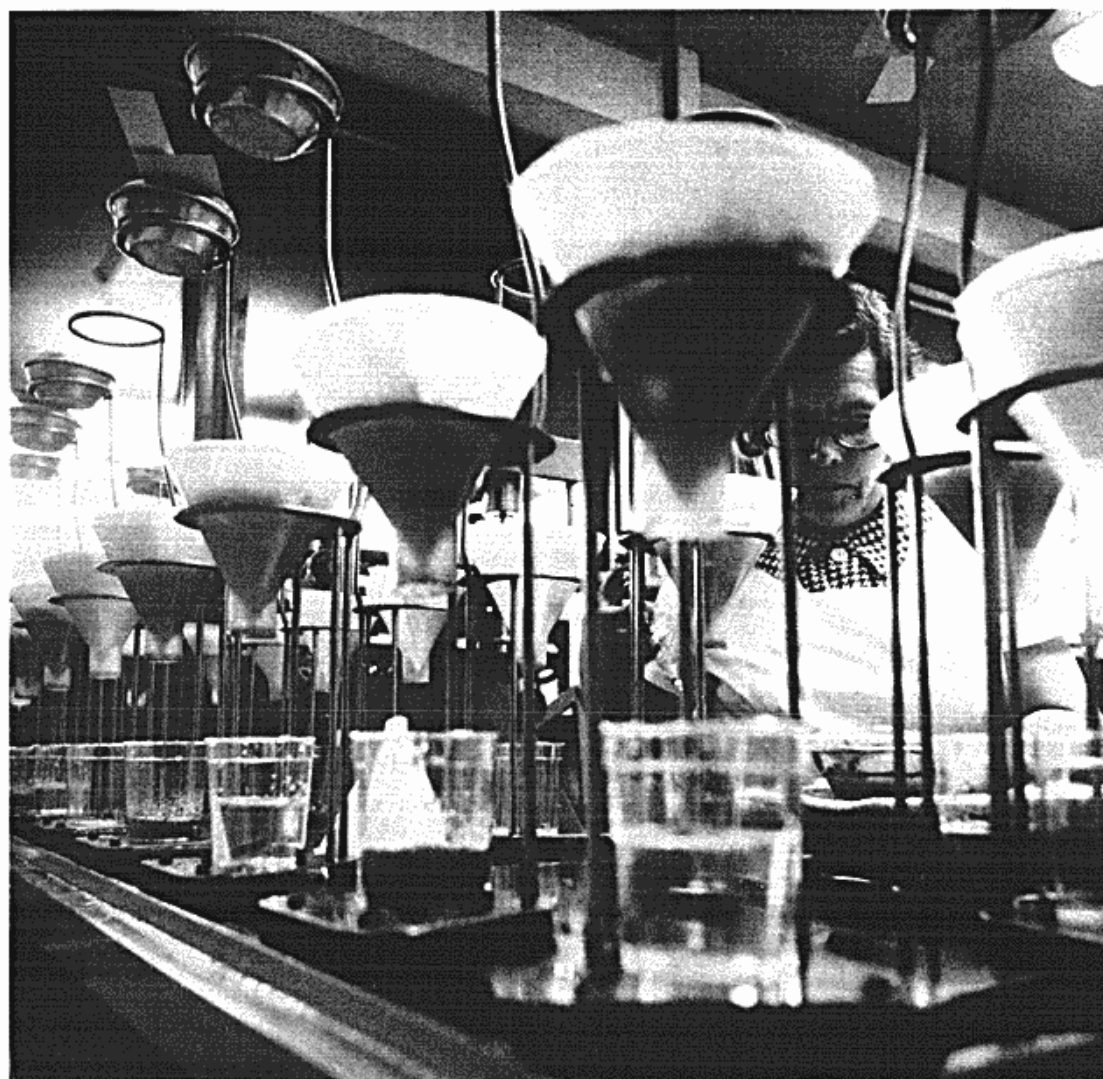
1872. En drikkehal i Frederiksberg Allé. Billedteksten i »Illustreret Tidende« oplyser, at København i 1872 »var fulgt i de andre store stæders fodspor ved at indføre drikkehaller i det frie«. Dette år oprettedes fire sådanne etablissemeter, hvorfra der udskænkedes 76.000 glas soda- og seltersvand, »og det uagtet hallerne først kunne åbnes i juli på grund af skrue i de fabrikker, hvorfra apparaterne skulle leveres.«

1972. Drikkeautomater. Efterkrigstidens voldsomme økonomiske vækst har gjort arbejdskraften til en knap og dyr faktor. Automatik og selvbetjening har derfor på mangfoldige områder afløst den personlige service. Automaten med forskellige drikkevarer, den moderne afløser af 1870'ernes drikkehal, er herunder blevet et almindeligt indslag i dagliglivet.

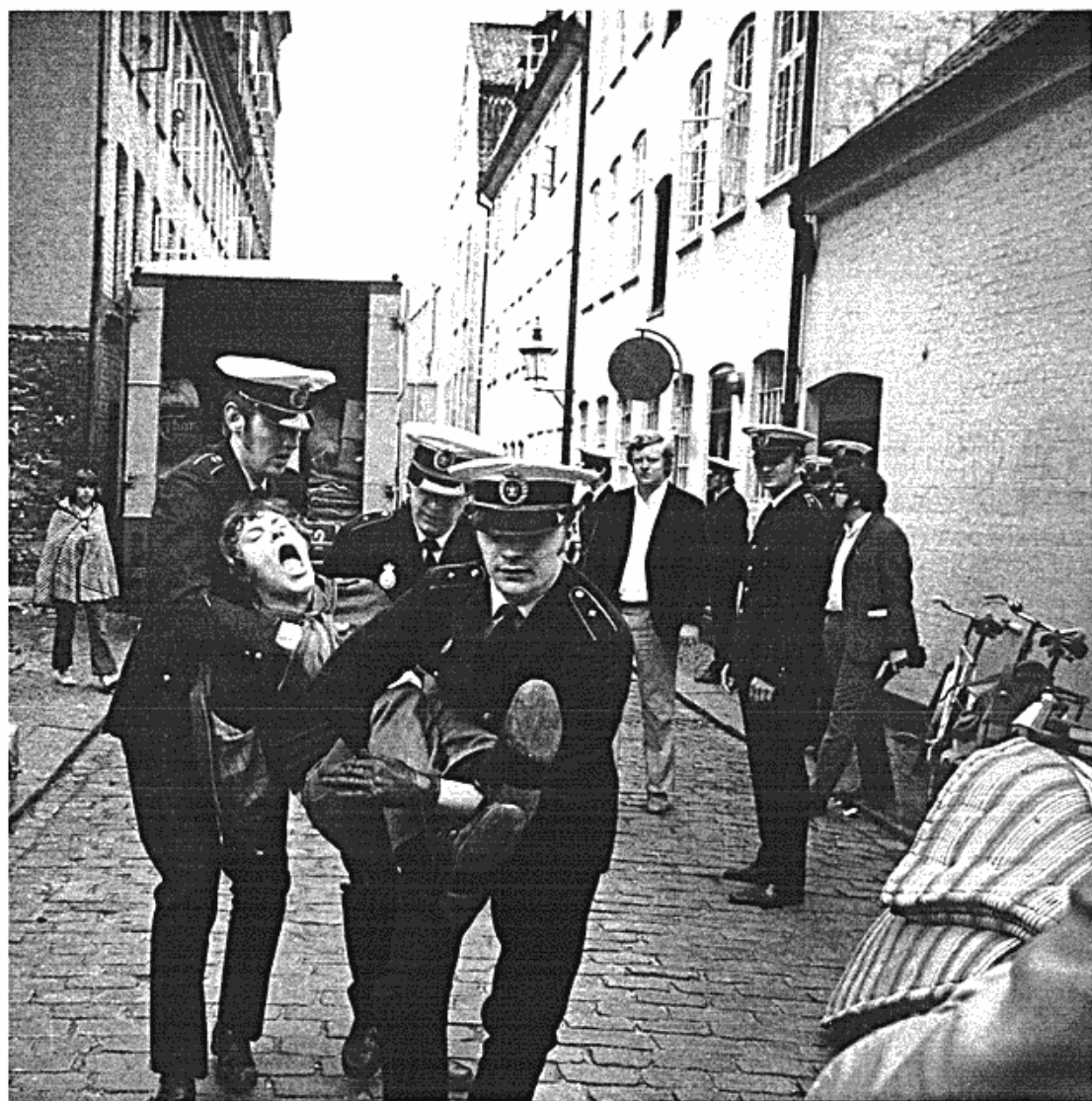
1872. Roesukkerfabrikken »Lolland«. Grundstenen til denne fabrik ved Højbygård på Lolland lagdes 11. december 1872 »under levende deltagelse af egnens folk«. Fabrikken begyndte sin virksomhed i 1874 ligesom aktieselskabet De danske Sukkerfabrikker, der i 1880 overtog bedriften. Den oprindelige billedtekst oplyser, at virksomheden på Lolland »sørgede for at erhverve en udsøgt stok af faste arbejdere ved at opføre en række smukke arbejderboliger, der ligger mellem småhaver på et større terræn nær ved fabrikken.«

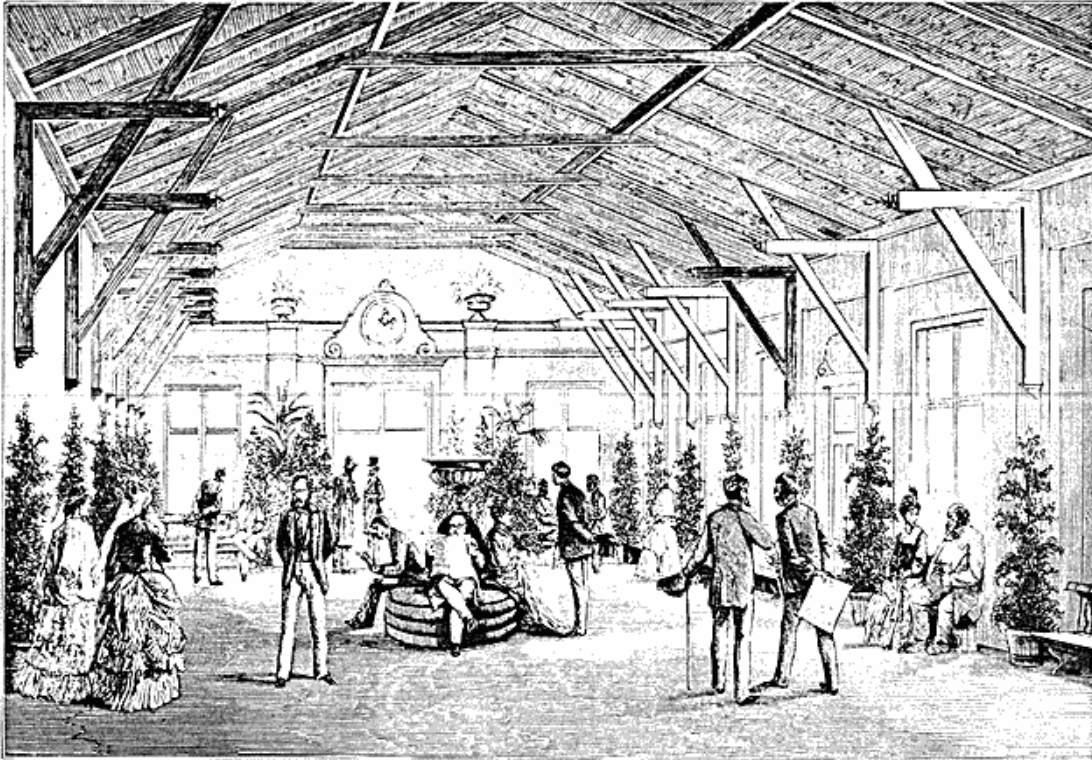
1972. Fra sukkerfabrikkerne. Fremstilling af roesukker er stadig den vigtigste enkeltaktivitet for aktieselskabet De Danske Sukkerfabrikker, og selskabet har i teknisk henseende en førende stilling på dette område. Men den samlede virksomhed rækker i dag langt videre. Baseret på et intensivt forsknings- og udviklingsarbejde har selskabet opbygget en betydelig handels- og industrivirksomhed, omfattende eksport af sukkerroefrø samt maskiner og apparatur af egen konstruktion. Nettofortjenesten på disse øvrige aktiviteter er fordoblet i løbet af det sidste femår.

1872. Peder Madsens Gang. Billedet viser et kig fra Grønnegade ned ad denne gyde, som udsaneredes i begyndelsen af 1870'erne i forbindelse med en ombygning af Hotel d'Angleterre og en gadeudvidelse. Den oprindelige billedtekst betegner gyden som »hjemsted for bæremen af vort proletariat« og hilser velkommen, at »dette arnested for al smitsot, dette hjem for lasten og elendigheden i deres værste skikkelser jævnes med jorden«.

1972. Slumstormer føres bort. Krigen og efterkrigstidens restriktioner har medvirket til at fremskynde forslumningsprocessen ved at hindre vedligehold og modernisering i takt med den almindelige vækst i boligkvaliteten. En ny lov om sanering af 1969 sigter på at forøge saneringstempoet, men slumproblemet er i dag væsentligt mere modsætningsladet og kompliceret end tidligere. Problemet kan ikke påregne samme enstemmighed, som da Peder Madsens Gang blev fjernet.

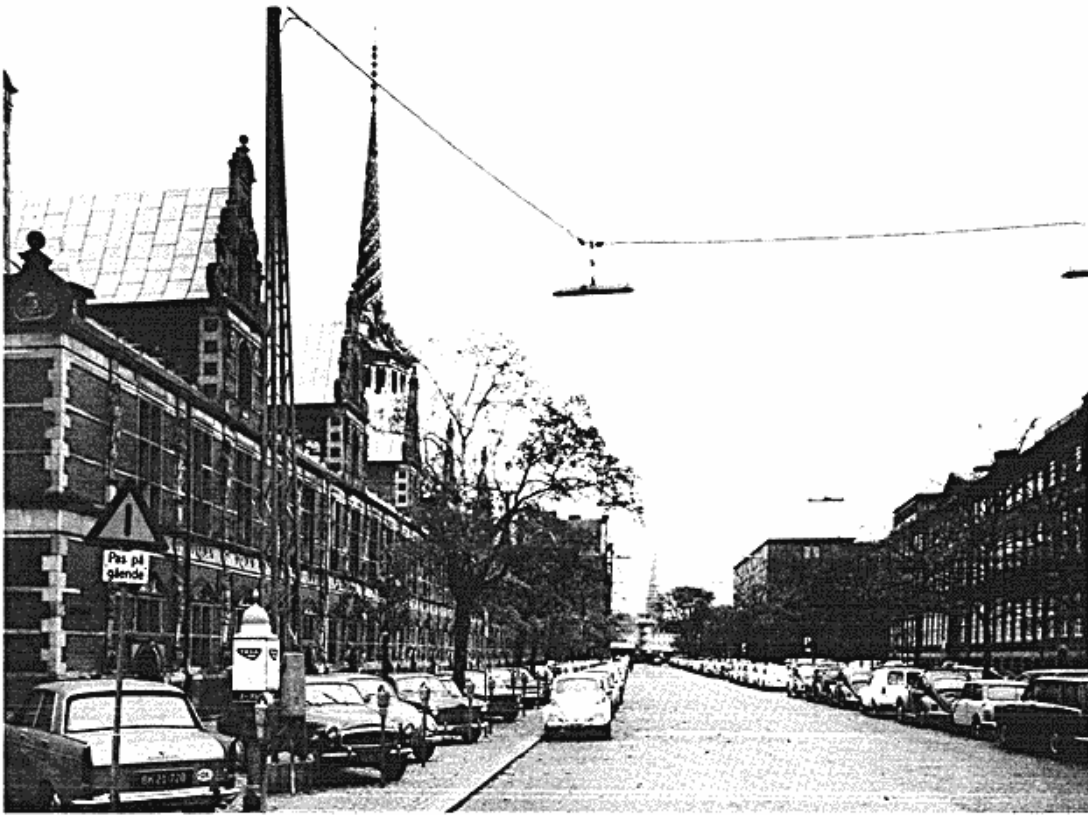
1873. Brøndkuranstalten på Frederiksberg. Ved Maglekilde i Roskilde havde der fra 1861 været drevet en fabrik til fremstilling af kunstige mineralvande. Brøndkuranstalten oprettedes til afsætning af disse produkter. Bygningen var opført i en smuk have, »så at gæsterne i tilsyneladende landlighed kunne nyde deres beske morgendrik, foreløbig to gange om ugen, akkompagneret af et godt orkester.«

1972. Sundhedsbevægelsen finder nye former. I vore dage vil man trække på smilebåndet ad 1870'ernes brøndkur. Den moderne kondibevægelse er derimod ramme alvor. Til efterkrigstidens velstandssymptomer hører et normalt højt fødevarerforbrug, som i forening med en stadig mere aflastet arbejdsindsats øger behovet for et organiseret kaloretab.

1872. Fra Slotsholmsgade. Gaden er just blevet udvidet. Børsgraven, som tidligere strakte sig op på venstre side af bygningen, var blevet tilkastet, og Nationalbankens bygning, som havde været tilbygget børsen i forgrunden af billedet, var blevet nedbrudt. Til venstre den Lercheske gård, der fra at være en adelsmands vinterresidens netop var »blevet forandret til kontorlokale for en skare ministerielle embedsmænd.«

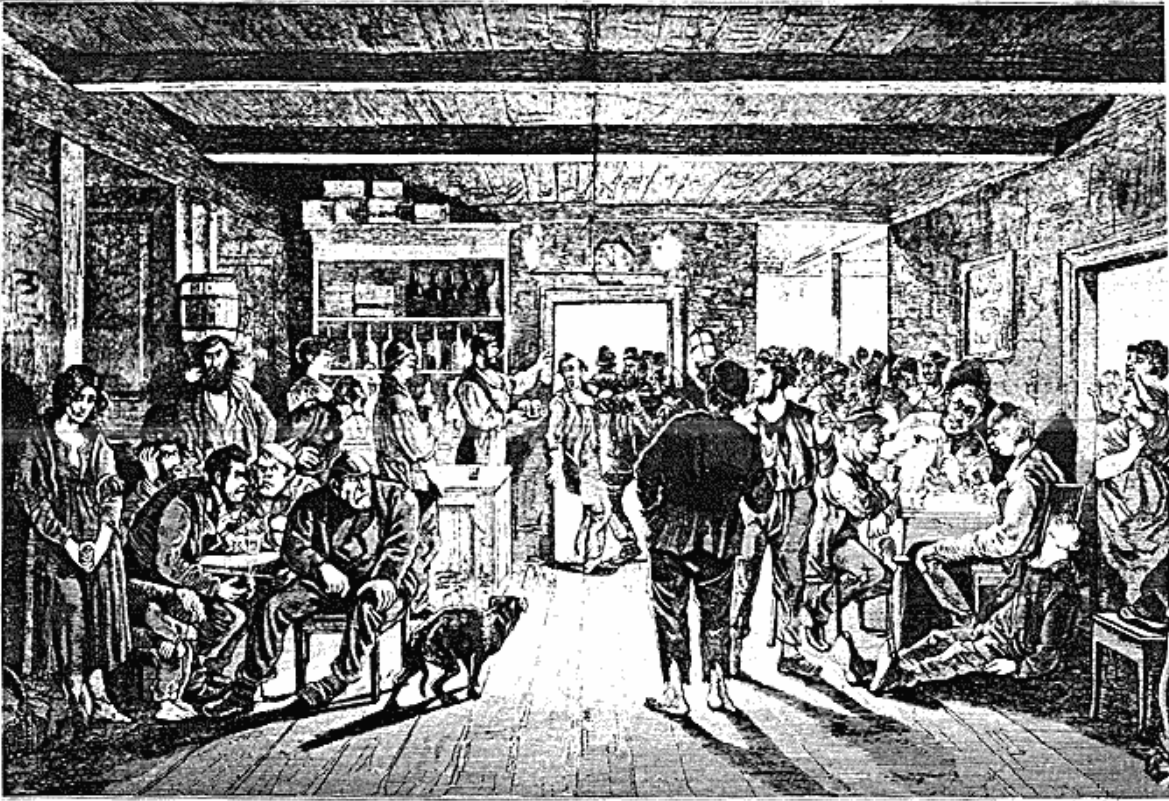
1972. Fra Slotsholmsgade. Her er ændringerne til at overse. Sporvejsskinnerne er blevet fjernet, og det samme gælder huset, som dominerede 1872-billedets baggrund. På dets plads er den nye ministerialbygning, Tjæreborg, rejst, indeholdende kontorlokaler for nok »en skare ministerielle embedsmænd«. Dog ikke for tilstrækkelig mange. Efterkrigstidens intensivering af den økonomiske styringsproces har ganske sprængt rammerne for Slotsholmen som sæde for den egentlige centraladministration.

1873. Foran »Dagstelegrafens« vinduer om aftenen på valgdagen, den 14. november 1873. På avisens bygning i Store Kongensgade var der »opslået et stort shirtings-tæppe, afdelt i så mange linierede rum, som landet har valgkredse; og så snart valgenes udfald blev bekendt, tilføjedes med store og tydelige bogstaver den valgte navn og partifarve.« Endvidere kastes smålister med valgresultater ud fra redaktionens vinduer.

1972. TV om aftenen for EF-afstemningen. Ved valget 1873 havde »Dagstelegraf« gennem rundelige udlæg til jernbane og telegraf søgt at skaffe valgresultater hurtigt frem. En stadig effektivisering af det tekniske apparatur har sidenhen præget hvert nyt valg. Et foreløbigt højdepunkt af perfekt nyhedsformidling i en valgsituation nåedes under TV-udsendelsen om EF-afstemningen 2. oktober 1972.

1873. Skænkestuen i logihuset »Holger Danske«. Logihuse af denne type var en slags hoteller, der søgtes af »byens vagabonder eller dog sådanne personer, der ikke havde stadighed nok til at tage et fast logi«. Overnatningsprisen var 12-16 skilling eller, når det knæb, 8 skilling. Logihuset, som lå i Farvergade, betegnes som et godt eksempel på de pågældende etablissemeters niveau. »Det hører måske endog til de bedre af dem, hvad udstyrelsen angår.«

1972. Interiør fra folkekøkkenet i Lyrskovgade. I logi-
huset »Holger Danske« betragtedes maden som en biting,
thi »øl og brændevin veksler hele tiden med brændevin og
øl«. I 1917 blev der i form af folkekøkkenerne taget et
kommunalt initiativ for at skaffe dårligt stillede mad til
rimelige priser. De få tilbageværende institutioner af denne
art søges navnlig af ældre, enlige mænd. Herudover driver
folkekøkkenerne imidlertid en mangesidig virksomhed som
supplerende leverandør af madvarer til kommunale insti-
tutioner.

1873. Interiør fra firmaet Th. Wessel og Co., Kongens Nytorv (Magasin du Nord). Virksomheden, som var den første af de nuværende stormagasiner herhjemme, begyndte 1871 som en manufakturforretning i Aarhus. Den betegnes i annoncen, hvorfra billedet stammer, som De Forenede Hvide Vare Forretninger. Virksomheden havde på daværende tidspunkt afdelinger i Aarhus, Odense, Nakskov, Aalborg, Horsens og Nykøbing F.

1972. Moderne supermarked. Selvbetjeningssystemet anvendt på et bredere varesortiment end i den traditionelle kolonialvarebutik har i efterkrigstiden ført til en udvikling af supermarkedet som butikstype. Denne forskydning i detailsalget har dels sin baggrund i knapheden på arbejdskraft, dels i kundernes ændrede indkøbsvaner. Den stigende velstand og de gifte kvinders voksende erhvervsfrekvens har gjort det naturligt at foretage større, samlede indkøb. Takket være motoriseringen har butikstypen af den moderne type også i voksende grad påført den traditionelle stormagasintype konkurrence.